Belma Polić
Nihada Topovčić
Emina Horić

*UDK 811.163.4*3'373.7*
*811.163.4*3'373.45*
DOI 10.57136/2744-2500.2025.20.20.113

ETIMOLOŠKO-SEMANTIČKA I PRAGMATIČKA ANALIZA GERMANIZAMA U FRAZEOLOGIJI BOSANSKOG JEZIKA

SAŽETAK

Germanizmi, kao riječi koje potječu iz njemačkog jezika, su sastavnice bosanske frazeologije, odnosno sastavnice frazema u bosanskom jeziku. Ovaj rad tretira, upravo, frazeme bosanskog jezika koje sadrže germanizme sa aspekta etimologije, semantike i pragmatike. To su primjeri kao što su: *plaćati ceh*, *imati štelu, dobiti korpu, imati krompir, biti peh* i dr. Cilj rada jeste da doprinese razumijevanju jezičkih kontakata između bosanskog i njemačkog jezika, te da pruži uvid u proces asimiliranja germanizama unutar frazeologije bosanskog jezika. Istraživanje za navedene primjere traži i ekvivalente, ukoliko postoje, i u njemačkom jeziku. Pragmatički dio rada doprinosi ispitivanju učestalosti upotrebe navedenih frazema u bosanskom jeziku, te detektovanju konteksta u kom se navedeni frazemi pojavljuju.

Ključne riječi: frazeologija, germanizmi, etimologija, semantika, pragmatika.

Uvod

Ovo istraživanje ima za cilj da analizira germanizme u frazemima bosanskog jezika, s tim da će poseban fokus biti na:

Etimologiji - porijeklo germanizma i adaptaciju u bosanskom jeziku, npr.: *plaćati ceh* (njem. *die Zeche zahlen*), *imati štelu* (njem. *Stelle*), *dobiti korpu* (njem. *einen Korb bekommen*);

Semantici - promjene u značenju germanizma prilikom adaptiranja u bosansku frazeologiju, npr.: *izgledati kao apoteka* u bosanskom označava pretjeranu urednost, dok u njemačkom *wie eine Apotheke aussehen* nije uobičajen idiom;

Pragmatici - kontekst i učestalost upotrebe frazema u svakodnevnoj komunikaciji, npr.: *imati krompir* (sreća) vs. *biti peh* (nesreća).

Istraživanje ima, također, za cilj da doprinese razumijevanju jezičkih kontakata između bosanskog i njemačkog jezika, kao i razumijevanju procesa adaptacije germanizama unutar frazeologije bosanskog jezika.

Metodologija u ovom radu bazirana je na (korpusnu i etimološku) analizu, pri čemu su konsultirani postojeći rječnici (jednojezični, dvojezični, online jezični resursi), te online portali u Bosni i Hercegovini. Pored navedene analize, sprovedena je i analiza fonetskih, morfoloških i sintaksičkih prilagođavanja, odnosno asimilacije germanizama frazemima u bosanskom jeziku. Metodološki je važno naglasiti i semantičku analizu, te metodu komparacije, s obzirom na to da će se analizirati i komparirati značenja germanizma u njemačkom i u bosanskom jeziku, te kakve su se promjene dogodile, ukoliko ih ima, kao i da li postoji frazeološki ekvivalent u njemačkom jeziku. U posljednjem dijelu prisutna je pragmatička analiza, prvenstveno sa ciljem detektovanja učestalosti upotrebe tretiranih frazema.

Ova metodologija omogućava kombinaciju historijsko-lingvističkog, semantičkog i sociolingvističkog pristupa, što istraživanje čini sveobuhvatnim.

Germanizmi

Germanizmi su prema Babiću (1990: 214-223) "sve što u domaćem jeziku potječe neposredno ili posredno iz njemačkog jezika". Međutim, on naglašava da njemačke posuđenice treba klasificirati u odnosu na: pravo porijeklo, vrijeme preuzimanja, stepen adaptacije, te status posuđenice u standardnom jeziku. Autorice Matulina i Ćoralić (2018: 10) nude sljedeću definiciju germanizma prema kojoj je "germanizam riječ, izraz ili konstrukcija svojstvena njemačkom jeziku ili pak načinjena prema njemu."

Najčešće se posuđuju imenice, pa one u skladu s tim čine najveći postotak germanizama, s tim da se prilagode bosanskom jezičkom sistemu, te preuzimaju nastavke imenica u bosanskome jeziku.

Dragičević (2005: 70-72) spominje i hibridne i neizravne posuđenice. Radi se o složenicama koje se sastoje od dvije riječi, od kojih je jedna riječ iz

bosanskog, a druga je posuđenica, što je rijetkost kod posuđenica koje su došle u bosanski jezik iz njemačkog jezika.

Što se tiče rodne integracije imenica, oba jezika, njemački kao i bosanski, poznaju sva tri roda, koji se u njemačkom jeziku označavaju određenim ili neodređenim članom. Najveći broj imeničkih posuđenica iz njemačkog jezika u bosanskom javljaju se u muškom ili ženskom rodu.

Germanizmi u bosanskoj frazeologiji

Germanizmi koji su predmet ovog rada su sastavnice idiomatskih izraza, a preuzeti su sa onlajn portala u Bosni i Hercegovini. Njihovo porijeklo je provjereno u Rječniku germanizama i austrijacizama u bosanskom jeziku autora Memića. Idiomatske izraze, koji su predmet ovog istraživanja, Zgusta (1991: 137) definira "kao leksikalizirane fraze" koje uvijek imaju figurativna značenja.

Analizirano je ukupno 29 primjera: *plaćati ceh; prljavi veš; ravna kao šperploča; voljeti binu; izgledati kao apoteka; imati krompir; praviti kikseve; dobiti/dati korpu; biti peh/imati peh; zvati rundu; izgledati kao štala; dati nečemu štih; imati štelu; gutati knedle; imati dobar cug; udariti glanc; što bi rek'o keks/dok bi rek'o keks; Hajmo, kifla!; spakovati kofere; biti u leru; biti u penziji; šlag na kraju; imati šlaufe; biti šminka; praviti štimung; praviti štoseve; lupati gluposti; biti u špici; biti u fokusu.*

Etimološko-semantička i pragmatička analiza germanizama u bosanskom jeziku

U ovom dijelu rada navodit se svaki frazem pojedinačno, te se vrši etimološka, semantička, kao i pragmatička analiza germanizma unutar frazema u bosanskom jeziku. Pragmatička analiza je sprovedena tako što je svaki frazem prošao opciju unaprijeđene pretrage na google pretraživaču, jer su traženi samo primjeri koji se pojavljuju na portalima u Bosni i Hercegovini.

1. plaćati ceh

Germanizam *ceh* u bosanskom se jeziku koristi uglavnom unutar idiomatskog izraza *platiti ceh* u žargonu, sa značenjem: „pretrpjeti gubitak, snositi posljedice ili troškove, nastradati". (usp. Halilović - Palić - Šehović 2010: 105).

U njemačkom jeziku riječ glasi *die Zeche*[1] (ž.rod) sa značenjem "račun za konzumirano jelo i piće u restoranu". Riječ se prema Dudenovim podacima pojavljuje više od jedanput unutar milion jezičkih oblika Dudenovog korpusa, koji bilježi više od pet milijardi jezičkih oblika. Srednjovjekovni standardni njemački jezik bilježi oblik *zech(e)*, nastao od participa starostandardnog njemačkog *gizeh*. Pretpostavlja se da je posuđeno u periodu kada je nastavak "e" kojim se označavaju imenice ženskog roda u njemačkom jeziku bio fakultativan, dakle kao *zech*, gdje se integrisalo kao jednosložna imenica muškog roda.

Njemački jezik bilježi i idiomatski izraz *die Zeche (be)zahlen*[2] kojemu je ekvialent bosanski idiomatski izraz *plaćati ceh* sa značenjem "snositi posljedice, pretrpjeti gubitak" (Matešić, 1982: 52).

Frazeologizam *plaćati ceh* predstavlja germanizam koji se učestalo koristi u bosanskohercegovačkom javnom diskursu, posebno u kontekstu ekonomije i privrede. Analiza rezultata pretrage na Googleu, pri čemu su filtrirani samo izvori iz Bosne i Hercegovine, pokazuje da se izraz *plaćati ceh* pojavljuje 427 puta, dok se varijanta *platiti ceh* javlja znatno češće, s ukupno 2560 pojavljivanja.

Većina pronađenih tekstova koristi ove fraze u kontekstu ekonomskih i privrednih tema, gdje se najčešće odnose na teret koji snose građani ili sindikati uslijed određenih ekonomskih mjera, poput poskupljenja energenata ili drugih troškova života. Osim toga, fraze se često pojavljuju i u političkim tekstovima, gdje su povezane s posljedicama određenih političkih odluka ili kriza.

Ovi podaci ukazuju na to da je frazem duboko ukorijenjen u jezičkoj praksi u Bosni i Hercegovini, pri čemu se više koristi varijanta *platiti ceh*. Kontekst upotrebe jasno sugerira da se frazem najčešće javlja u negativnom značenju, označavajući prebacivanje tereta ili posljedica određenih odluka na pojedince ili grupe koje nisu nužno odgovorne za nastalu situaciju.

2. prljavi veš (istresati)

Imenica *Wäsche* je nastala od srednjostandardne njemačke riječi *wesche* te starostandardne njemačke *wesca*. Datira iz 11. stoljeća. Riječ se prema Dudenovim podacima pojavljuje više od jedanput unutar milion jezičkih oblika Dudenovog korpusa, koji bilježi više od pet milijardi jezičkih oblika.[3]

1 Dostupno na: https://www.duden.de/rechtschreibung/Zeche, preuzeto 25. 11. 2020.

2 Dostupno na: https://www.redensarten-index.de/suche.php?suchbegriff=Zeche&bool=relevanz&gawoe=an&sp0=rart_ou&sp1=rart_varianten_ou, preuzeto 25. 11. 2020.

3 Dostupno na: https://www.duden.de/rechtschreibung/Waesche, preuzeto 25. 11. 2020.

Germanizam *veš* sa značenjem: „odjeća i dr. tkanine koje se koriste u kućanstvu; donji dijelovi odjeće“ (Halilović-Palić-Šehović 2010: 1429). Riječ *veš* upotrebljava se i kao oznaka za odjevne predmete koji dolaze na gole dijelove tijela, ali i kao skupni naziv za odjeću. Idiomatski izraz *istresati prljavi veš* se koristi kada neko otvoreno govori o greškama drugih ljudi ili kada u svađi javno iznosi intimne stvari protivnika (Matešić, 1982: 737).

U njemačkom jeziku riječ *Wäsche*, sa istim značenjem kao u bosanskom jeziku, je imenica ženskog roda sa nastavkom “-e”, dok je integrisana u bosankom jeziku bez nastavka, kao jednosložna imenica muškoga roda.

Njemački jezik, također, bilježi idiomatski izraz sa sastavnicom *Wäsche* i semantički potpunom ekvivalencijom u odnosu na bosanski idiomatski izraz, dok se strukturno može govoriti o parcijalnoj ekvivalenciji. Naime, njemački idiomatski izraz glasi: *schmutzige Wäsche waschen* (“prati prljavi veš”), dok se u bosanskom jeziku koristi glagol *istresati*. Izraz je potvrđen još u 19. stoljeću. Bismarck, njemački državnik (19.stoljeće), je u jednom svom političkom govoru izjavio: *Carstvo je previše mlado, želimo da naš veš peremo (istresamo) u četiri oka*.[4]

Frazeologizam *prljavi veš* često se koristi u bosanskohercegovačkom medijskom prostoru i pojavljuje se 216 puta prema unapređenoj Google pretrazi. Njegova upotreba je najčešće zabilježena u sportskim rubrikama, zatim u tekstovima koji obrađuju emotivne odnose, poput problema u braku, vezama i međusobnim optužbama, te u političkim kontekstima, naročito tokom predizbornih kampanja.

Ovaj frazem simbolično označava otkrivanje ili iznošenje kompromitujućih informacija, skandala ili sukoba, bilo u privatnoj, sportskoj ili političkoj sferi. Njegova upotreba u sportskom kontekstu sugerira unutrašnje sukobe ili afere unutar klubova i organizacija, dok se u emotivnim i političkim temama odnosi na narušavanje ugleda pojedinaca ili grupa putem otkrivanja neželjenih informacija.

Zaključak je da frazem *prljavi veš* ima negativnu konotaciju i uglavnom se koristi za označavanje konflikata i iznošenje osjetljivih informacija u javnost. Njegova učestalost u sportu, emotivnim odnosima i politici sugerira da je jezički postao sinonim za javnu diskreditaciju i razotkrivanje neprijatnih detalja.

4 Dostupnona:https://www.redensarten-index.de/suche.php?suchbegriff=~~schmutzige%20Waesche%20waschen&bool=relevanz&sp0=rart_ou, preuzeto 25. 11. 2020.

3. ravna kao šperploča

Njemačka riječ *Sperrholzplatte* preuzeta je kao *šperploča*. Riječ se prema Dudenovim podacima pojavljuje više od jedanput unutar milion jezičkih oblika Dudenovog korpusa, koji bilježi više od pet milijardi jezičkih oblika. Nastala je u 19. stoljeću kada se u današnjoj Saveznoj pokrajini Thüringen otvorila prva fabrika koja je proizvodila šperploču. Unutar riječi *Sperrholzplatte* je i riječ *Platte*, koja je u njemački jezik došla preko francuskog i latinskog jezika. U njemačkom jeziku se radi o složenici ženskog roda sa nastavkom "e", koja se integrisala u bosanskom jeziku, također, kao imenica ženskog roda, s tim da je adaptirana u skladu sa nastavcima imenica ženskog roda, te je nastavak "e" zamijenjen nastavkom "a".[5]

Njemački jezik ne bilježi idiomatske izraze sa sastavnicom *šperploča*, u kojima se žena koja ima vrlo male grudi poredi sa ravnom šperpločom.

Frazeologizam *ravna kao šperploča* također sadrži germanizam i prisutan je u leksikografskom korpusu, ali se prema unapređenoj Google pretrazi, ograničenoj na izvore iz Bosne i Hercegovine, nije pronašao nijedan relevantan primjer upotrebe u medijskom prostoru. Ovaj frazem se koristi u kolokvijalnom govoru kako bi opisao ženu bez izraženih oblina, konkretno bez grudi.

Odsustvo primjera u digitalnim izvorima sugerira da se frazem koristi isključivo u usmenoj komunikaciji ili da nije dovoljno uobičajen u formalnijim ili javnim tekstovima. Njegova značenja i upotreba upućuju na pejorativni ton i fizičku deskripciju koja može imati negativne konotacije.

4. voljeti binu

Njemačka riječ *bina* sa značenjem „uređen i posebno opremljen prostor u pozorištu gdje se izvode predstave" (Halilović - Palić - Šehović 2010: 67), u bosanskom je jeziku odomaćena u onoj mjeri u kojoj se uz domaću sinonimnu riječ *pozornica*, u istom značenju, upotrebljava ravnopravno. Idiomatski izraz *voljeti binu* se koristi kada za nekoga želimo da kažemo da mu javni nastupi (javni život) pričinjavaju zadovoljstvo. Radi se o njemačkoj imenici ženskog roda, koja je integrisana u bosanskom jeziku kao imenica ženskog roda, s tim da je nastavak prilagođen morfološkom sistemu bosanskoga jezika.

Riječ bilježi svoje porijeklo iz srednjostandardnog njemačkog *bün*, *büne*, srednjodonjeg njemačkog *bone*. Pretpostavlja se da je riječ posuđena u 13.

5 Dostupno na: https://www.duden.de/rechtschreibung/Sperrholz, preuzeto 25. 11. 2020.

stoljeću. No, daljnje porijeklo je nejasno, ali vjerovatno je i historijski povezana s riječi *Boden (pod)*.[6]

Što se tiče upotrebe riječi *Bühne*, ona se pojavljuje više od 100 puta unutar milion jezičkih oblika Dudenovog korpusa, koji bilježi više od pet milijardi jezičkih oblika, pa možemo zaključiti da se radi o vrlo frekventnoj imenici u njemačkom jeziku.

Njemački jezik broji više idiomatskih izraza sa sastavnicom *bina*, ali se radi i strukturno i semantički o sasvim drugim idiomatskim izrazima u odnosu na *voljeti binu*. Npr. *etwas über die Bühne bringen* ("nešto realizirati", doslovno: nešto dovesti preko bine); *über die Bühne gehen* ("nešto se odvija na određen način", doslovno: ići preko bine); *von der Bühne verschwinden* ("nestati iz javnog života", doslovno: nestati sa bine).

Frazem *voljeti binu* sadrži germanizam "bina", ali nije pronađen nijedan primjer njegove upotrebe u unapređenoj Google pretrazi za Bosnu i Hercegovinu, čak ni u alternativnim oblicima poput "voliti binu", iako nekorektan, ili "voli binu". S druge strane, prijedložna fraza "na bini" pojavljuje se u više od 95 hiljada tekstova, ali isključivo u nefrazeološkom značenju.

Ovaj frazem vjerovatno postoji samo u usmenoj upotrebi ili u leksikografskim izvorima, ali nije zaživio u pisanom medijskom prostoru. Njegovo značenje ukazuje na izraženu naklonost prema scenskim nastupima ili pozornici, ali odsustvo dokaza o njegovoj upotrebi sugerira da nije široko rasprostranjen u standardiziranom jeziku.

5. izgledati kao apoteka

Njemačka riječ *apoteka* primjer je germanizma koji je u našem jeziku gotovo u potpunosti zamijenio domaću riječ *ljekarna*. Značenje je „mjesto za spravljanje i prodaju lijekova". Riječ se pojavljuje više od 10 puta unutar million jezičkih oblika Dudenovog korpusa.[7]

Imenica se pojavljuje unutar srednjostandardnog njemačkog *apotēke*. Posuđenica datira iz 13. stoljeća od srednjolatinske riječi *apothēca*, koja vuče porijeklo od grčkog izraza *ἀποθήκη* (*apothēkē*) sa značanjem: spremište, skladištenje, logor.

Njemački jezik ne bilježi idiomatski izraz sa komponentom *apoteka*. U bosanskom jeziku izraz *izgledati kao apoteka* se koristi kada se želi reći da je nešto izrazito čisto.

6 Dostupno na: https://www.duden.de/rechtschreibung/Buehne, preuzeto 25. 11. 2020.

7 Dostupno na: https://www.duden.de/rechtschreibung/Apotheke, preuzeto 25. 11. 2020.

Frazem *izgledati kao apoteka* se ne pojavljuje prema unapređenoj Google pretrazi. Međutim oblik *izgleda kao apoteka*, koji, također, sadrži germanizam "apoteka" prema unapređenoj Google pretrazi za Bosnu i Hercegovinu pojavljuje se 44 puta. Najčešće se koristi u političkom kontekstu kada se poredi uređenost države, kao i prilikom opisa prostora za život javnih ličnosti, pri čemu se naglašava besprijekorna čistoća.

Zaključak je da se ovaj frazem koristi za naglašavanje urednosti i organizovanosti, ali da njegova učestalost nije velika, što može značiti da nije u širokoj upotrebi ili da ga zamjenjuju sinonimni izrazi sa sličnim značenjem.

6. imati krompir (na čarapi)

Riječ *krompir* je nastala od već zastarjele imenice *die Grundbirne* (kruška koja je u zemlji). Njena upotreba prema podacima u Dudenovom rječniku je neznatna.[8] U njemačkom jeziku se danas koristi sinonim *die Kartoffel*, koji je u njemački jezik došao iz latinskog jezika.

Što se tiče integracije genusa, može se konstatrati da se i kod ovog primjera imenica ženskog roda sa nastavkom "-e" adaptira kao imenica muškog roda bez nastavka.

Idiomatski izraz *imati krompir* se koristi kada neko ima rupu na čarapi, pa vire prsti na stopalima. Njemačka frazeologija ne bilježi niti jedan idiomatski izraz koji se može dovesti u vezu sa bosanskim izrazom sa prenesenim značenjem.

Frazem *imati krompir u čarapi*, zajedno sa varijantama *imati krompir* i *krompir u čarapi*, nije pronađen ni u jednom primjeru prema unapređenoj Google pretrazi za Bosnu i Hercegovinu. Iako se može činiti da je ovaj izraz poznat i rasprostranjen, njegovo odsustvo u digitalnim izvorima sugerira da se koristi uglavnom u usmenoj komunikaciji ili da nije dovoljno etabliran u pisanom jeziku.

Njegovo značenje najvjerovatnije se odnosi na rupu u čarapi, što može imati figurativno značenje vezano za pohabanost, siromaštvo ili nemar u izgledu. Odsustvo pisanih dokaza otežava precizno određivanje njegove funkcije u jeziku, ali moguće je da se koristi u svakodnevnom govoru bez značajnije prisutnosti u formalnim tekstovima.

8 Dostupno na: https://www.duden.de/rechtschreibung/Grundbirne, preuzeto 25. 11. 2020.

7. praviti kikseve

Riječ *der Kick* u njemačkom jeziku znači *propust*, a može i da znači *pogrešan udarac, omaška slabost*. Posuđena je iz engleskog jezika od riječi *kick*. Isto značenje ima i u bosanskom jeziku, u koji je preuzeta kao imenica muškog roda *kiks*. Pretpostavlja se da je preuzet genitivni oblik riječi *der Kick (des Kicks)* ili oblik množine *die Kicks*. Riječ se pojavljuje više od 1 put unutar million jezičkih oblika Dudenovog korpusa.[9]

Idiomatski izraz *praviti kikseve* nema svoj ekvivalent u njemačkom jeziku, pa se pretpostavlja da je nastao u bosanskom jeziku, pri čemu je germanizam, koji je sastavni dio bosanskog standardnog jezika, poslužio kao njegova obavezna sastavnica.

Frazem *praviti kikseve* pojavljuje se 10 puta u unapređenoj Google pretrazi, dok se varijante *pravio kikseve* takođe pojavljuju 10 puta, *pravila kikseve* 4 puta, *napraviti kikseve* 2 puta, *napravio kikseve* 3 puta i *napravila kikseve* 2 puta. Svi pronađeni primjeri odnose se na sport, konkretno na fudbal. Zanimljivo je da se nastavci za ženski rod pojavljuju u kontekstu klubova koji su gramatički ženskog roda, poput „Zvezda".

Ovaj frazem jasno ukazuje na greške ili pogrešne poteze igrača tokom igre, a njegovo ekskluzivno prisustvo u sportskim tekstovima sugerira da je specijalizovan za fudbalsku terminologiju. Njegova relativno niska frekvencija upotrebe može značiti da postoje sinonimni izrazi koji se češće koriste u istom kontekstu.

8. dati nekom korpu/dobiti korpu

Izraz se bilježi od 9. stoljeća. U srednjostandardnom njemačkom imenica ima oblik *korp*, dok u starostandardnom njemačkom ima oblike *korb, korf*. Potječe od latinskog ekvivalenta *corbis*. Kada govorimo o njenoj frekventnosti, možemo da konstatiramo da se riječ pojavljuje više od 10 puta unutar million jezičkih oblika Dudenovog korpusa.[10]

Zanimljivo je da je riječ integrisana u bosanskom jeziku kao imenica muškoga roda, što odgovara i statusu iste riječi i u jeziku izvorniku.

Idiomatski izraz *dobiti korpu* (usp. Matešič, 1982: 263) u njemačkom jeziku tačno u tom obliku i sa značenjem "biti odbijen" datira još iz 17. stoljeća, kada su

9 Dostupno na: https://www.duden.de/rechtschreibung/Kick, preuzeto 25. 11. 2020.

10 Dostupno na: https://www.duden.de/rechtschreibung/Korb, preuzeto 25. 11. 2020.

se momci udvarali djevojkama ispod prozora. Djevojke bi spuštale korpu- onaj koji bi dobio korpu sa nedovoljno čvrstim dnom je bivao odbijen i ismijan od drugih ljudi. Postoji i izvor iz 17. stoljeća koji glasi: "Ako želiš da se oženiš, a nemaš novka, onda bolje ostani kod kuće, jer ćeš biti ismijan od ljudi, a umjesto mlade, dobit ćeš korpu".[11]

U analiziranoj pretrazi, frazem *dobiti korpu* pojavljuje se 203 puta, dok se *dati korpu* pojavljuje samo 34 puta. Iako oba frazema imaju emotivnu konotaciju vezanu za prekid odnosa (biti odbijen; odbiti nekog), u kontekstu političkih koalicija frazem *dati korpu* dobija dodatno značenje, kada se nekome unutar političkih odnosa "daje korpa" (odnosno otkazuje se saradnja). Ovaj jaz u broju pojavljivanja može ukazivati na veću učestalost upotrebe frazema *dobiti korpu* u svakodnevnim, emotivnim kontekstima, dok je *dati korpu* specifičniji i manje prisutan u svakodnevnom govoru. Frazeološki izrazi sa germanizmom korpa pokazali su da frazem *dobiti korpu* dominira u emotivnim kontekstima i u situaciji dobijanja otkaza, dok je *dati korpu* specifičan i za odnose unutar političkih koalicija

9. biti peh/imati peh

Riječ *das Pech* znači „smola, nezgoda". U njemačkom jeziku se radi o imenici srednjeg roda, a integrisana je u bosanski jezik kao imenica muškoga roda.

Imenica dolazi još iz perioda starovisokonjemačkog kada je glasila *pech/bech*, u istom obliku se javlja i u njemačkom jeziku koji se koristio u srednjem vijeku. Kada govorimo o njenoj frekventnosti, možemo da konstatiramo da se riječ pojavljuje više od 10 puta unutar million jezičkih oblika Dudenovog korpusa.[12]

Idiomatski izraz *biti peh* sa značenjem "biti loše sreće" ima svoj značenjski ekvivalent, ali je struktura drugačija. U njemačkom jeziku se koristi *Pechvogel sein*. Dakle, koristi se složenica koja pored imenice *peh* ima i imenicu *Vogel* (ptica). Idiomatski izraz aludira na peh/smolu koja je ljepljiva, a u srednjem vijeku se peh koristio u lovu nap tice. Naime, smola bi se zalijepila za grančice, na koje bi se zalijepile ptice. Kao idiomatski izraz (da je neko ptica koja se zalijepila na peh) se u njemačkom jeziku koristi od 18.vijeka među studentima koji su navedeni izraz koristili kada bi bili neuspješni na ispitima.[13]

11 Dostupno na: https://www.redensarten-index.de/suche.php?suchbegriff=Korb&bool=relevanz&gawoe=an&sp0=rart_ou&sp1=rart_varianten_ou, preuzeto 25. 11. 2020.

12 Dostupno na: https://www.duden.de/rechtschreibung/Pech, preuzeto 27. 11. 2020.

13 Dostupnona:https://www.redensarten-index.de/suche.php?suchbegriff=Pech&bool=relevanz&gawoe=an&sp0=rart_ou&sp1=rart_varianten_ou, preuzeto 27. 11. 2020.

Frazem *biti peh* pojavljuje se 209 puta, uglavnom u kontekstu sportskih terminologija, naročito u boksu. S druge strane, frazem *imati peh* pojavljuje se 92 puta, pri čemu se uz boksačke situacije vezuje i na fudbalske povrede ili nesreće. Ovaj brojni odnos može ukazivati na to da je *biti peh* češće korišteno u sportskim žargonima, dok *imati peh* ima širu primjenu, uključujući i širu svakodnevnu upotrebu u sportovima.

10. zvati rundu[14]

Riječ *runda* jeste "runda prilikom naručivanja pića kada se izađe napolje" (Matulina i Ćoralić, 2018: 296). Preuzeto je iz njemačkog jezika *die Runde*, koja je ženskog roda, a integrisana je u bosanski jezik, također, kao imenica ženskog roda, tako što se dodao nastavak "a", tipičan za imenice ženskog roda.

Imenica *die Runde* potječe iz njemačkog jezika koji se koristio u srednjem vijeku sa značenjem "krug". Što se tiče frekventnosti ove imenice, može se reći da se riječ pojavljuje više od 10 puta unutar više od million jezičkih oblika u sklopu Dudenovog korpusa.[15]

Idiomatski izraz *zvati rundu* sa značenjem "častiti nekog pićem" ima svoj ekvivalent u njemačkom jeziku, gdje se pojavljuju varijante ovog primjera u kojim se mijenja glagol *eine Runde schmeißen/ausgeben/geben/spenden*.

Frazem *zvati rundu* pojavljuje se samo jednom prilikom unapređene pretrage putem Google pretraživača za BiH, dok su varijante *zvao rundu* prisutne pet puta, a *zvala rundu* nije zabilježena. Ovi frazemi, vezani za šale u kontekstu provoda, upućuju na specifičan društveni trenutak, gde se u šaljivom tonu poziva na sljedeći krug pića. Ovaj izraz, iako se pojavljuje u ograničenom broju, ima jasno definisano značenje vezano za društvene situacije. Frazeološki izrazi u navedenom kontekstu pokazuju da su frazemi vezani za društvene i zabavne trenutke prisutni, ali u specifičnom, ograničenom broju konteksta.

11. izgledati kao štala

Riječ je nastala u 8. stoljeću. Prvi oblik koji je zabilježen jeste germanski *stalla-*, zatim starostandardni njemački *stal*, a isti je oblik zabilježen i u vrijeme sradnjostandardnog njemačkog. Riječ je jednosložna imenica muškog roda, *der*

14 Dostupno na: http://www.glas-slavonije.hr/369185/6/Rus-zvao-rundu-samo-Englezima, preuzeto 30. 11. 2020.

15 Dostupno na: https://www.duden.de/rechtschreibung/Runde, preuzeto 30. 11. 2020.

Stall, a integrisana je u bosanskom jeziku kao dvosložna imenica ženskoga roda, dok je značenje preuzeto: "zatvorena prostorija u kojoj boravi stoka". Riječ se koristi više od 10 puta unutar više od milion jezičkih oblika Dudenovog korpusa.[16]

Izraz sa prenesenim značenjem u kom se aludira na neko prljavo i neuredno mjesto ne postoji u tom obliku i sa navedenim značenjem u njemačkom jeziku. Postoji sličan idiomatski izraz, *den Stall ausmisten* (očistiti štalu), u smislu da se nešto što nije kako treba dovede u red.

Frazem *izgledati kao štala* nije se pojavio u unapređenoj pretrazi, dok su varijante *izgleda kao štala* (8 puta), *izgledao kao štala* (2 puta) i *izgledala kao štala* (0 puta) zabilježene u kontekstu prostora u kojem se živi ili kao metafora za neurednost. Ovaj izraz nosi negativnu konotaciju, obično upućujući na loše stanje prostora, ali nije postao široko prihvaćen u traženju ili korištenju na internetu. Možemo ga posmatrati kao antonim gore pomenutom frazemu *izgledati kao apoteka*.

12. dati nečemu štih

Imenica *štih* se u bosanskom jeziku integrisala kao jednosložna imenica muškog roda, baš kao što je slučaj i sa njemačkim jezikom iz kojeg je posuđena. U bosanskom jeziku imenica ima apstraktno značenje „prepoznatljiva osobina mentaliteta, estetike i sl) (usp. Matulina i Ćoralić, 2018: 306).

U njemačkom jeziku imenica *der Stich* ima 14 značenja, a sva značenja su na neki način povezana sa glagolom *stechen* („ubosti, ubadati"): ubod, bol, rana. Riječ se pojavljuje više od 10 puta unutar više od milion jezičkih oblika Dudenovog korpusa. Idiomatski izrazi sa sličnom strukturom kao u bosanskom jeziku i značenjem (dati nečemu prepoznatljivu osobinu, estetsku vrijednost) se ne pojavljuju u njemačkoj frazeologiji.[17]

Za frazeme sa germanizmom *"štih"* u svim varijantama (*dati nečemu štih, dao mu je štih, daje nečemu štih, dala štih*), nije pronađen nijedan primer u unapređenoj Google pretrazi. Ovaj frazem, koji se koristi za označavanje nečijeg utjecaja ili obilježja (npr. u smislu davanja određenog karaktera nečemu), očigledno nije dovoljno zastupljen u svakodnevnom govoru na internetu, barem prema dostupnim podacima. Moguće je da frazem nije postao popularan u digitalnoj upotrebi, ili je možda zastario u savremenom govoru.

16 Dostupno na: https://www.duden.de/rechtschreibung/Stall, preuzeto 30. 11. 2020.

17 Dostupno na: https://www.duden.de/rechtschreibung/Stich, preuzeto 30. 11. 2020.

13. imati (svoj) štek

Riječ *štek* je nastala na osnovu indogermanskog glagola **steig-* , pojavljuje se u starostandardnog njemačkog izraza *steccen* i *stecchēn*. Ukoliko u Dudenovom onlajn rječniku pretražujemo riječ *štek*, Duden nas upućuje na glagol *stecken* koji znači "nešto pričvrstiti, ubosti, uvesti, spremiti i sl". Dakle, imenica **der Steck* nije prisutna.[18]

Imenica *štek* u bosanskom jeziku se integrisala tako što je preuzeta osnova glagola *stecken*, koja je substantivizirana. Nastala je jednosložna imenica muškog roda sa značenjem "zaliha, spremište", koje se oslanja na jedno od značenja navedenog njemačkog glagola.

Idiomatski izraz *imati (svoj) štek* koji rabimo kada želimo reći da neko ima mjesto u kom nešto, uglavnom novac, krije od drugih. S obzirom da se neke njemačke riječi (npr. *klipp* u *klipp und klar*) mogu pojaviti isključivo i samo kao unikalne komponente unutar idiomatskih izraza, pretražen je onlajn rječnik njemačkih idiomatski izraza/fraza, kako bi se provjerilo da li se potencijalna imenica **der Steck* javlja u navedenom obliku unutar izraza sa prenesenim značenjem. Na žalost, navedeni rječnik ne bilježi niti jedan primjer u kojem se pojavljuje navedena imenica.

14. gutati knedle

Knedla je germanizam koji je preuzet i integrisan u bosanski jezik, pri čemu je njemačka imenica muškog roda *der Knödel* integrisana kao imenica ženskoga roda sa istim značenjem „loptasto jelo od brašna i jaja" (Matulina i Ćoralić, 2018: 281).

Der Knödel je imenica muškog roda koja se najviše koristi u južnom dijelu Njemačke i u Austriji. Porijeklo vuče od srednjovjekovne njemačke riječi *knödel* koja je deminutiv od riječi *knode, knote* (čvor). Riječ se pojavljuje više od jednom unutar više od milion jezičkih oblika Dudenovog korpusa.[19]

Idiomatski izraz *gutati knedle* (usp. Matešić, 1982: 244) ima svoj ekvivalent u njemačkom jeziku sa imenicom *knedla* (*Knödel*) ili njenim sinonimom *Kloß- einen Knödel/Kloß im Hals haben*. Odnosi se na knedlu u grlu nekog glumca ili pjevača i pripada jeziku pozorišta u 19. stoljeća.

Frazem *gutati knedle* pojavljuje se 120 puta u naprednoj Google pretrazi za Bih, dok se varijante *guta knedle* (606 puta), *gutao knedle* (180 puta) i *gutala*

18 Dostupno na: https://www.duden.de/rechtschreibung/stecken, preuzeto 30. 11. 2020.

19 Dostupno na: https://www.duden.de/rechtschreibung/Knoedel, preuzeto 30. 11. 2020.

knedle (230 puta) pojavljuju s različitim frekvencijama. Ovaj izraz, koji se koristi u kontekstu podnošenja neprijatnih situacija ili "moraš nešto istrpjeti", izuzetno je zastupljen u sportu, politici i zabavi. U sve tri varijante, frazem ima jasno značenje vezano za podnošenje neprijatnosti ili nečega što je teško, što se jasno vidi u njegovoj učestalosti na internetu.

15. imati dobar cug

Der Zug je imenica nastala od njemačkog glagola *ziehen*. U bosanskom jeziku se integrisala, također, kao imenica muškog roda sa značenjem „potez, gutljaj" (usp. Matulina, Ćoralić, 2018: 269).

Idiomatski izraz u bosanskom jeziku *imati dobar cug* sa značenjem „može popiti mnogo alkohola" ima svoj ekvivalent u njemačkom jeziku, strukturni i semantički, *einen guten Zug haben*.[20]

Frazem *imati dobar cug* nije se pojavio ni jednom u unapređenoj pretrazi, dok se oblik frazema *ima dobar cug* pojavljuje 49 puta. Varijante *imao dobar cug* i *imala dobar cug* nisu zabilježene niti nijednom. Ovaj izraz se koristi da označi osobu koja rado pije i uživa u tome, ali izgleda da nije postao previše popularan u svakodnevnim pretragama. Moguće je da je frazem specifičniji za određene dijalekte ili socijalne grupe, ali nije prisutan u široj upotrebi na internetu.

16. udariti glanc

Imenica *glanc* vuče porijeklo od njemačke riječi *der* Glanz. Integrisana je u bosanskom jeziku kao imenica muškog roda sa značenjem: glancati, glancanje od *glänzen*, usijati, laštiti (Matulina i Ćoralić, 2018: 276).

Njemačka riječ *der Glanz* se pojavljuje u navedenom obliku i njemačkom jeziku srednjeg vijeka i u starovisokonjemačkom. Pretpostavlja se da je oblik izvedene od riječi *gelb*. Što se tiče frekventnosti ove riječi, ona se pojavljuje više od 10 puta unutar više od milion jezičkih oblika Dudenovog korpusa. Idiomatski izraz koji bi se strukturno i semantički mogao povezati sa bosanskim *udariti glanc* (dotjerati nekog, nešto, sebe) ne postoji u njemačkom jeziku.[21]

Frazem *udariti glanc* sa značenjem „nešto očistiti, učiniti čistim/dotjeranim" se pojavljuje putem unapređene pretrage putem Google pretraživača za BiH

20 Dostupno na: https://www.duden.de/rechtschreibung/Zug_Wagenreihe_Kolonne_Kraft, preuzeto 30. 11. 2020.

21 Dostupno na: https://www.duden.de/rechtschreibung/Glanz, preuzeto 2. 12. 2020.

samo jednom, i to u naučnom radu o germanizmima. Za oblik *udario/udara glanc* nije pronađen niti jedan primjer, dok za oblik *udarila glanc* imamo jedan primjer. Dakle, možemo zaključiti da ovaj frazem nije prisutan u pisanom jeziku, a i ono što je prisutno (tek dva primjera) aludira na predrasude vezane za žene, za koje se podrazumijeva da čiste.

17. što bi rek'o keks/dok bi rek'o keks[22]

Riječ *keks* potječe iz njemačkog jezika od riječi *der Keks* sa značenjem „suhi, tvrdi, kolač", a integrisana je u bosanskom jeziku kao jednosložna imenica muškoga roda, baš kao i u njemačkom. U njemačkom jeziku su pojavljuje po uzoru na englesku riječ *cake*. Što se tiče frekventnosti, ovo je riječ koja se pojavljuje više od 1 put unutar više od milion jezičkih oblika Dudenovog korpusa. Idiomatski izrazi koji se navode su: *einen weichen Keks haben* (doslovno: imati mekan keks; značenje „biti lud"); *jemandem auf den Keks gehen* (*ići nekom na nerve*), što znači da bosanski diomatski izraz *što bi rek'o keks* (sa značenjem „jako brzo") nema svoj ekvivalent u njemačkom jeziku.[23]

Frazem *što bi rek'o keks / dok bi rek'o keks*, u kojem je riječ „keks" germanizam, izuzetno je rijedak u korpusu bosanskohercegovačkih online tekstova. Napredna Google pretraga ograničena na BiH dala je samo jedan primjer za *dok bi rek'o keks*, i to u kontekstu sporta. Oblik *što bi reko keks* (bez apostrofa i ortografski netačno) pronađen je šest puta, uglavnom u blogovima. *Dok bi reko keks* se pojavljuje jednom, u tekstu o kladionici, a na Klix forumu se jednom javlja varijanta s greškom. Frazem je marginalan u upotrebi, a forma „reko" se češće koristi, iako je neispravna.

18. Hajmo, kifla!

Riječ *kifla* prema Matulina i Ćoralić (2018: 280) dolazi od riječi *das Kipfel* sa značenjem „slano pecivo". Imenica je integrisana u bosanski jezik kao imenica ženskog roda, tako što se na imenicu dodao nastavak „-a".

Prema Dudenovim podacima, riječ se koristi u Austriji, te je po svojoj frekventnosti na najnižem nivou upotrebe- manje od jedanput unutar više od milion jezičkih oblika. Riječ je nastala u starovisokonjemačkom jeziku u obliku

22 Dostupno na: https://www.24sata.hr/news/sovjeti-nisu-mogli-povjerovati-da-je-on-kriv-los-je-strijelac-660704/komentari?zelimkomentirati, preuzeto 07. 12. 2020.

23 Dostupno na: https://www.duden.de/rechtschreibung/Keks, preuzeto 07. 12. 2020.

kipf(a),dok se u srednjem vijeku pojavljuje oblik *kipf(e)*. U njemačkom jeziku ne postoje idiomatski izrazi sa ovom imenicom kao komponentom.

Frazem *Hajmo, kifla!,* gdje je „kifla" germanizam, u cjelini je pronađen samo jednom, i to na forumu. Možemo zaključiti da je njegova upotreba rijetka upotreba i da mogući ograničen domet na usku govornu zajednicu ili specifičan kontekst.

19. spakovati kofere

Der Koffer, putna torba (Matulina i Ćoralić, 2018: 281), je njemačka imenica muškoga roda, koja se integrisala u bosanskom jeziku, također, kao imenica muškoga roda. Pojavljuje se u njemačkom jeziku srednjega vijeka u obliku *coffer*,a pretpostavka je da dolazi od kasnolatinske riječi *cophinus* sa značenjem „košara". Radi se o imenici koja se koristi više od deset puta unutar milion jezičkih oblika Dudenovog korpusa.[24]

Što se tiče idiomatskih izraza, u njemačkom jeziku postoji ekvivalent bosanskom *spakovati kofere*, *die Koffer packen* sa značenjem „napustiti neko mjesto, dobiti otkaz".[25]

Frazem *spakovati kofere*, sa germanizmom „kofer", izuzetno je frekventan – pronađeno je 2770 primjera. Najčešće se koristi u sportskim tekstovima (posebno o fudbalerima koji napuštaju klub), ali i u političkim kontekstima i tekstovima o odlasku stanovništva iz BiH. Ovaj frazem je, dakle, široko rasprostranjen i aktivan u svakodnevnom jeziku i medijima.

20. biti u leru

Imenicu *ler*, prazan hod motora (leer), navode Matulina i Ćoralić u sklopu svog rječnika germanizama, ali ju navode i u sklopu idiomatskog izraza: *biti u leru* (2018: 284) sa značenjem da neko nešto obavlja, a da pri tom ne razmišlja o ishodu istog.

U njemačkom jeziku *leer* je pridjev, koji se danas koristi više od 10 puta unutar milion jezičkih oblika Dudenovog korpusa. Idiomatski izrazi, koji bi bili ekvivalent, strukturni ili semantički, bosanskome *biti u leru* ne postoji.[26]

24 Dostupno na: https://www.duden.de/rechtschreibung/Koffer, preuzeto 15. 12. 2020.

25 Dostupno na: https://www.redensarten-index.de/suche.php?suchbegriff=Koffer&bool=relevanz&gawoe=an&sp0=rart_ou&sp1=rart_varianten_ou, preuzeto 15. 12. 2020.

26 Dostupno na: https://www.duden.de/rechtschreibung/leer, preuzeto 15. 12. 2020.

Frazem *biti u leru*, sa germanizmom „ler“, pronađen je putem napredne pretrage Google pretraživača 10 puta. Međutim, nijedan primjer nije imao preneseno, frazeološko značenje – svi su doslovni i tehnički. Iako postoji potencijal za frazeološku upotrebu, ona još nije zaživjela u jeziku.

21. biti penzija

Imenica *penzija* je u bosanski jezik integrisana preko njemačke imenice *Pension*, pri čemu je zadržan ženski rod, samo je nastavak prilagođen morfološkom sistemu bosanskoga jezika. Njemačka riječ *Pension* vuče svoje porijeklo iz latinskog jezika. Što se tiče njene frekventnosti, prema Dudenovim podacima, ona se koristi više od 10 puta unutar million jezičkih oblika. Pored značenja “mirovina”, u njemačkom jezika ova riječ ima i značenje “mali hotel”, kao i “zbrinjavanje starijih lica”. Sličan idiomatski izraz nije evidentiran unutar njemačke frazeologije.[27]

Frazem *biti penzija*, gdje je „penzija“ germanizam, u frazeološkom značenju („on je penzija“) pronađen je samo dva puta, oba puta u kontekstu fudbalera Edina Džeke. Od 586 rezultata, nijedan drugi ne koristi ovaj oblik frazeološki. Rijetka upotreba s prenesenim značenjem, ograničena je, isključivo, na kolokvijalni i sportski diskurs.

22. šlag na kraju[28]

Riječ *šlag* sa značenjem „tučeno slatko vrhnje“ je preuzeta iz njemačkog jezika. Doduše, ona je skraćena od njemačke imenice *die Schlagsahne* (Matulina i Ćoralić, 2018: 300). Idiomatski izraz u njemačkom jeziku, *šlag na kraju* sa značenjem „ono najbolje dolazi na kraju“, nema svoj ekvivalent.

Frazem *šlag na kraju*, sa riječju „šlag“ kao germanizmom, ima čak 16.100 rezultata. Pojavljuje se u brojnim kontekstima: sport, politika, moda, pozorište. Frazem je izuzetno raširen i ustaljen u bosanskom jeziku.

27 Dostupno na: https://www.duden.de/rechtschreibung/Pension, preuzeto 15. 12. 2020.

28 Dostupno na: https://avaz.ba/vijesti/bih/542899/politicke-guske-u-magli?fb_comment_id=2341405485964886_2341715069267261, preuzeto 15. 12. 2020.

23. imati šlaufe

Der Schlauch, „gumeno crijevo za polijevanje vrta; gumeni pojas na napuhavanje za plivanje" je po Matulini i Ćoralić (2018: 300) germanizam koji se u bosanskom jeziku pojavljuje kao imenica muškog roda, *šlauf*.

Idiomatski izraz *imati šlaufe* sa značenjem „imati masne naslage na stomaku" nema svoj ekvivalent u njemačkom jeziku.

Njemačka riječ *Schlauch* se pojavljuje još u srednjem vijeku u obliku *slūch* sa značenjem "skinuti zmijsku kožu, cijev, šlauf". Inače se radi o imenici koja se pojavljuje manje od 10 puta unutar više od million jezičkih oblika Dudenovog korpusa.[29]

Frazem *imati šlaufe*, sa germanizmom „šlauf", javlja se u svega nekoliko navrata – dva puta na forumima, a u prvom licu jednine šest puta. Možemo konstatovati da je rijetka frazeološka upotreba, vjerovatno zato što je navedeni frazem još uvijek u sferi razgovornog jezika.

24. biti šminka

Die Schminke „kozmetičko sredstvo za uljepšavanje lica" (Matulina i Ćoralić, 2018: 301) je imenica preuzeta iz njemačkog jezika. Imenica je integrisana u bosanskom jeziku, također, kao imenica ženskog roda. Potječe još iz njemačkog jezika u srednjem vijeku u obliku *sminke, smicke* sa značenjem „nešto namazano". Riječ je frekventna u smislu da se koristi manje od 10 puta unutar milion jezičkih oblika Dudenovog korpusa. Idiomatski izraz sa komponentom *Schminke* sa značenjem „biti dotjeran", kao u bosanskom jeziku, ne postoji u njemačkom jeziku.[30]

Frazem *biti šminka*, gdje je „šminka" germanizam, ima 114 primjera ukupno, ali samo jedan sa frazeološkim značenjem – *ona je šminka*. Frazem nije široko prihvaćen, ali pokazuje tendenciju frazeološke upotrebe u urbanom slengu.

25. praviti štimung

Die Stimmung, njemačka imenica sa značenjem „atmosfera, opće raspoloženje, ugođaj" preuzeta je u bosanski jezik kao imenica muškog roda, iako se u njemačkom jeziku radi o imenici ženskoga roda (Matulina i Ćoralić, 2018: 306).

29 Dostupno na: https://www.duden.de/rechtschreibung/Schlauch, preuzeto 15. 12. 2020.

30 Dostupno na: https://www.duden.de/rechtschreibung/Schminke, preuzeto 15. 12. 2020.

Imenica se u njemačkom jeziku koristi više od deset puta unutar milion jezičkih oblika. Duden navodi četiri značenja, od kojih je u bosanskom jeziku integrisano gore navedeno jedno. U njemačkom jeziku, također, postoji ekvivalent unutar njemačke frazeologije, strukturno i semantički (*Stimmung machen*).[31]

Frazem *praviti štimung* pronađen je četiri puta, i to isključivo u tekstovima o navijačima. Varijanta *prave štimung* ima 93 rezultata, a *pravi štimung* 131 – najčešće se odnosi na muzičare i atmosferu koju stvaraju. Frazem je, dakle, u aktivnoj upotrebi, posebno u kontekstu zabave i sporta, gdje označava pravljenje atmosfere ili raspoloženja.

26. praviti štoseve

Idiomatski izraz sa germanizmom *štos* sa značenjem „praviti smicalice, dosjetke" (Matešić, 1982: 685) ne bilježi ekvivalent u strukturnom ili u značenjskom smislu u njemačkom jeziku. Njemačka riječ *der Stoß* sa značenjem „konkr.posložena hrpa papira, novina, dokumenata i sl, apstr. dosjetka, smicalica" (Matulina i Ćoralić, 2018: 307) se pojavljuje više od 10 puta unutar milion riječi. Duden bilježi šest različitih značenja, a u današnjem obliku se pojavljuje i u njemačkom jeziku srednjeg vijeka, te u starovisokonjemačkom.

Frazem *praviti štoseve*, u kojem je riječ „štos" germanizam, pojavljuje se samo tri puta u rezultatima napredne Google pretrage za BiH – dva puta u Sarajevskim sveskama i jednom u intervjuu. Ovaj frazem je izuzetno rijedak i koristi se uglavnom u kulturološkom ili književnom diskursu, a ne u svakodnevnom jeziku.

27. lupati gluposti

Frazem *lupati gluposti* sa germanizmom „lupati" nastalom od njemačk riječi *lumpen* (Matulina i Ćoralić, 2018: 285) sa značenjem „bančiti, pijančevati, praviti tulum". Matešić (1982: 322) navodi četiri primjera sa sastavnicom „lupati", ali unutar tih primjera niti jedan nije *lupati gluposti* sa značenjem da neko govori gluposti. Duden Redewendungen (2002: 492) navodi jedan frazem sa sastavnicom „lumpen", *sich nicht lumpen lassen*. Navedeni frazem se odnosi na osobe koje nisu škrte, koje su „široke ruke". Duden[32] navodi da je navedena

31 Dostupno na: https://www.duden.de/rechtschreibung/Stimmung, preuzeto 15. 12. 2020.

32 Dostupno na: https://www.duden.de/rechtschreibung/Lumpen, preuzeto 4. 4. 2025.

riječ još u obliku imenice „lumpe“ zabilježena sa značenjem krpa, nešto što visi, što je prljavo.

Frazem *lupati gluposti*, s glagolom „lupati“ (često u prenesenom značenju), pronađen je 825 puta i pokriva širok dijapazon tema. Najčešće se koristi u kontekstu političara, javnih prepucavanja i međusobnih optužbi. Frazem je, možemo konstatovati, vrlo raširen i uobičajen u javnom i medijskom diskursu, posebno kao dio polemičkog ili kritičkog govora.

28. biti u špici

Matulina i Ćoralić (2018: 304) navode germanizam „špica“ kao: „*die Spitze*; glavni naslov s popisom glumaca i ostalih suradnika na početku i/ili završetku filma, špica“. U Matešićevom rječniku frazema ne prolazim frazem *biti u špici*. Duden Redewendunen (2002: 7171) navodi četiri frazema u njemačkom jeziku sa sastavnicom *die Spize*, međutim niti jedna nije ekvialent bosanskom *biti u špici*. U Dudenu[33] pronalazim da se riječ pojavljuje je u njemačkom jeziku srednjeg vijeka, ali i u starovisokonjemačkom u oblicima „mittelhochdeutsch spitze, althochdeutsch spizza, spizzī”.

Frazem *biti u špici*, sa riječju „špica“ kao germanizmom, pronađen je 804 puta. Najčešće se koristi u kontekstu sporta (posebno fudbala, gdje označava napadačku poziciju), ali se javlja i u temama iz privrede (špica sezone, radnog dana) i turizma (špica sezone). Frazem je aktivan i funkcionalan u više semantičkih oblasti, sa izraženom upotrebom u sportskom jeziku i svakodnevnom govoru.

29. biti u fokusu

Riječ *fokus* nije sadržana u rječniku autorica Matulina i Ćoralić, iako se radi o germanizmu. Također se kod Matešića navedeni frazem ne pojavljuje u njegovom rječniku frazema. Duden Redewendungen, što je čudno, također ne navodi niti jedan njemački frazem sa sastavnicom *Fokus*. Riječ je, inače, u njemački jezik[34] došla u 18. stoljeću iz latinskog jezika sa značenjem „ognjište, vatra“, a nama je došla iz njemačkog jezika sa značenjem „osobita pažnja“.

Frazem *biti u fokusu*, iako formalno neutralniji, često se koristi frazeološki i preneseno. Pronađeno je čak 91.300 puta, a najčešće teme su politika, turizam,

33 Dostupno na: https://www.duden.de/rechtschreibung/Spitze#herkunft, preuzeto 4. 4. 2025.

34 Dostupno na: https://www.duden.de/rechtschreibung/Fokus, preuzeto 4. 4. 2025.

nauka, kao i društvena pitanja. Ovo je jedan od najfrekventnijih frazema u savremenom javnom i medijskom govoru, čime pokazuje visok stepen ustaljenosti i univerzalnu primjenjivost.

Zaključak

Analiza frazema u bosanskom jeziku koji sadrže germanizme pokazala je da je uticaj njemačkog jezika, kao posljedica višestoljetnih sociohistorijskih kontakata, i dalje snažno prisutan u svakodnevnom govoru, posebno u kolokvijalnom i žargonskom registru. Izdvojeni frazemi pokazuju veliku tematsku raznolikost — od izraza vezanih za fizički i mentalni rad, preko međuljudskih odnosa, pa sve do pojmova iz oblasti emocija, navika i vrijednosnih sudova.

Kroz semantičku analizu uočeno je da većina germanizama u frazemima zadržava izvorno značenje, ali često dolazi do značenjskih pomaka, metonimijskih i metaforičkih proširenja, čime se postiže idiomatska specifičnost i stilistička obojenost. Kulturni kontekst u kojem su ovi izrazi nastali i opstali svjedoči o slojevitosti jezičkog identiteta govornika bosanskog jezika i njihovoj sposobnosti da strani jezički materijal integriraju u vlastiti izraz, često uz dozu humora, ironije ili socijalne kritike.

Rezultati istraživanja, na kraju, potvrđuju da su frazemi s germanizmima i dalje aktivni dio leksičko-frazeološkog fonda, posebno u urbanim sredinama, te da imaju važnu funkciju u izražavanju govorne neposrednosti, autentičnosti i emocionalne obojenosti. Iako se neki od ovih izraza postupno povlače iz upotrebe pod utjecajem standardizacije jezika i purističkih tendencija, kao i dominatnog utjecaja engleskog jezika, njihov trag ostaje duboko urezan u frazeološkom inventaru, kao svjedočanstvo o jezičko-kulturnoj sintezi i bogatstvu bosanskog jezičkog izraza.

ETYMOLOGY-SEMANTIC AND PRAGMATIC ANALYSIS OF GERMANISMS IN PHRASEOLOGY OF THE BOSNIAN LANGUAGE

ABSTRACT

Germanisms, as words originating from the German language, are components of Bosnian phraseology, i.e. components of idioms in the Bosnian language. This paper treats idioms of the Bosnian language that contain Germanisms from the aspect of etymology, semantics and pragmatics. These are examples such as: to pay a guild, to have a štela, to get a basket, to have a potato, to be unlucky, etc. The aim of the paper is to contribute to the understanding of language contacts between the Bosnian and German languages, and to provide insight into the process of assimilation of Germanisms within the phraseology of the Bosnian language. The research for the mentioned examples also seeks equivalents, if they exist, in the German language. The pragmatic part of the paper contributes to examining the frequency of use of the mentioned idioms in the Bosnian language, and to detecting the context in which the mentioned idioms appear.

Keywords: phraseology, Germanisms, etymology, semantics, pragmatics.

Literatura

Babić, S., *Njemačke prevedenice u hrvatskom ili srpskom jeziku*, Globus, Zagreb, 1990.

Dragičević, D. et al., *Sustavna obrada posuđenica u hrvatskom jeziku*, Globus, Zagreb, 2005.

Duden, *Deutsches Universalwörterbuch A-Z. Mannheim*, Dudenverlag, Leipzig, Wien, Zürich: Dudenverlag. 1989.

Duden, *Redewendungen*, Dudenverlag, Leipzig, Wien, Zürich: Dudenverlag, 2002.

Halilović, S., Palić, I., Šehović, A., *Rječnik bosanskoga jezika*, Filozofski Fakultet Sarajevo, Sarajevo, 2010.

Matešić, Josip, *Frazeološki rječnik hrvatskoga ili srpskog jezika*, Školska knjiga, Zagreb, 1982.

Matulina Željka i Ćoralić Zrinka, *Rječnik germanizama u djelima hrvatskih i bosanskohercegovačkih književnika*, Pedagoški fakultet Bihać, Bihać, 2018.

Memić, N., *Germanizmi i austrijacizmi u bosanskome jeziku*, Connectum, Sarajevo, 2014.
Zgusta, L, *Priručnik leksikografije*, Svjetlost, Sarajevo, 1991.

Internetski izvori:

https://www.duden.de/rechtschreibung/Zeche, preuzeto 25. 11. 2020.
https://www.redensarten-index.de/suche.php?suchbegriff=Zeche&bool=relevanz&gawoe=an&sp0=rart_ou&sp1=rart_varianten_ou, preuzeto 25. 11. 2020.
https://www.duden.de/rechtschreibung/Waesche, preuzeto 25. 11. 2020.
https://www.redensarten-index.de/suche.php?suchbegriff=~~schmutzige%20Waesche%20waschen&bool=relevanz&sp0=rart_ou, preuzeto 25. 11. 2020.
https://www.duden.de/rechtschreibung/Sperrholz, preuzeto 25. 11. 2020.
https://www.duden.de/rechtschreibung/Buehne, preuzeto 25. 11. 2020.
https://www.duden.de/rechtschreibung/Apotheke, preuzeto 25. 11. 2020.
https://www.duden.de/rechtschreibung/Grundbirne, preuzeto 25. 11. 2020.
https://www.duden.de/rechtschreibung/Kick, preuzeto 25. 11. 2020.
https://www.duden.de/rechtschreibung/Korb, preuzeto 25. 11. 2020.
https://www.redensarten-index.de/suche.php?suchbegriff=Korb&bool=relevanz&gawoe=an&sp0=rart_ou&sp1=rart_varianten_ou, preuzeto 25. 11. 2020.
https://www.duden.de/rechtschreibung/Pech, preuzeto 27. 11. 2020.
https://www.redensarten-index.de/suche.php?suchbegriff=Pech&bool=relevanz&gawoe=an&sp0=rart_ou&sp1=rart_varianten_ou, preuzeto 27. 11. 2020.
https://www.duden.de/rechtschreibung/Runde, preuzeto 30. 11. 2020.
https://www.duden.de/rechtschreibung/Stall, preuzeto 30. 11. 2020.
https://www.duden.de/rechtschreibung/Stich, preuzeto 30. 11. 2020.
https://www.duden.de/rechtschreibung/stecken, preuzeto 30. 11. 2020.
https://www.duden.de/rechtschreibung/Knoedel, preuzeto 30. 11. 2020.
https://www.duden.de/rechtschreibung/Zug_Wagenreihe_Kolonne_Kraft, preuzeto 30. 11. 2020.
https://www.duden.de/rechtschreibung/Glanz, preuzeto 2. 12. 2020.
https://www.duden.de/rechtschreibung/Keks, preuzeto 07. 12. 2020.
https://www.duden.de/rechtschreibung/Koffer, preuzeto 15. 12. 2020.
https://www.redensarten-index.de/suche.php?suchbegriff=Koffer&bool=relevanz&gawoe=an&sp0=rart_ou&sp1=rart_varianten_ou, preuzeto 15. 12. 2020.

https://de.123rf.com/photo_33044251_fired-gesch%C3%A4ftsmann-packte-seine-koffer-und-verl%C3%A4sst-das-b%C3%BCro-er-ist-traurig-schaut-.html, preuzeto 15. 12. 2020.
https://www.duden.de/rechtschreibung/leer, preuzeto 15. 12. 2020.
https://www.duden.de/rechtschreibung/Pension, preuzeto 15. 12. 2020.
https://www.duden.de/rechtschreibung/Schlauch, preuzeto 15. 12. 2020.
https://www.duden.de/rechtschreibung/Schminke, preuzeto 15. 12. 2020.
https://www.duden.de/rechtschreibung/Stimmung, preuzeto 15. 12. 2020.